

Een straat als floristisch oogsterrein

door

S. E. DE JONGH (Leiden)

De Boerhaavelaan te Leiden is een van bomen voorziene straat, zoals er vele bestaan in de buitenwijken van onze steden. Zij loopt van zuid-west naar noord-oost over ongeveer een halve kilometer en was tot na het eind van de oorlog aan weerszijden slechts voor de helft bebouwd. Het overige deel lag, als een kunstmatig verhoogde weg, tussen weilanden; de bermten leverden het beeld van een bescheiden duinflora, waarvan zelfs nu nog iets over is: *Echium vulgare* L., *Erodium cicutarium* subsp. *dunense* Andreas, *Picris hieracioides* L., *Senecio jacobaea* var. *flosculosus* Lamk. & DC. Enige jaren na de oorlog werden de graslanden aan de N.W.-zijde, tot aan de evenwijdig lopende Mariënpoelstraat, opgespoten. Daarna verrees, aansluitende aan de bestaande huizenreeks, allereerst een ambachtsschool. Daarvan gescheiden door een korte zijstraat kwam later de „Universitaire Woonwijk” tot stand, als een groot rechthoekig complex, dat zowel vrije huizen als etagewoningen en een vrijgezellenflatgebouw omvat, benevens een restaurant en een kruidenierswinkel (Spar-filiaal). Aan het einde bleef, tot voor kort, een niet opgespoten vierkant

stukje over, dat door het gebrekkig worden van de afwatering tot een ondiepe plas werd, waarin o.a. *Carex acutiformis* Ehrh., *Carex disticha* Huds., *Ranunculus circinatus* Sibth. en *Veronica catenata* Pennell welig tierden. Aan en bij de oevers daarvan wierpen geheimzinnige figuren afval neer, zodat het einde van de laan al ras het karakter van een kleine vuilnisbelt kreeg.

Nu kon het mij, als bewoner van het oude deel van de laan, niet ontgaan, dat er in de loop der jaren opvallend veel soorten van in deze omgeving niet thuis behorende planten tot ontwikkeling kwamen. De veelheid en verscheidenheid daarvan bracht de redactie van *Gorteria* er toe mij aan te sporen er een beschrijving van te geven.

Reeds ten tijde van het bouwen van de ambachtsschool (1954) stond daar ter plaatse *Phalaris canariensis* L., die zich tot dusver in de straat handhaafde, naast *Datura stramonium* L. en de var. *tatula* (L.) Torr. daarvan. Een jaar later vond ik *Saxifraga tridactylites* L. (en wel in grote planten met fraai vijfspletige bladen) en *Sisymbrium pyrenaicum* (L.) Vill. (Maaszand?). Vervolgens kwam *Colutea arborescens* L. tot groei en bloei en vestigde er zich *Symphytum* × *uplandicum* Nyman. Een geheel witbloemig exemplaar van *Geranium pratense* L. groef ik uit; de plant leeft nog en bloeit iedere zomer in mijn tuin, een kleine veertien dagen later dan haar blauwe soortgenoten daarmee beginnende. In deze zelfde periode ontstond aan de oever van het verderop gelegen plasje een forse vegetatie van *Mentha* × *velutina* Lej., die alle latere opspuiterij en grondverzet heeft getrotseerd.

De grote stroom van merkwaardige vondsten begon echter pas te vloeien toen de universitaire woonwijk er eenmaal was. Tussen de trottoirtegels en, vooral, tegen de muren der etagewoningen vond ik *Hordeum asperum* Degen en *Lithospermum arvense* L. (1962); *Centaurea solstitialis* L., *Digitaria ischaemum* (Schreb.) Mühlent., overvloedig *Eruca vesicaria* (L.) Cav., *Lolium rigidum* Gaud. (1963); *Panicum miliaceum* L. (1963, '64) en *Digitaria sanguinalis* (L.) Scop. (1964). Enkele, ogenschijnlijk meer kieskeurige, soorten namen met de tegelspletten geen genoegen en stonden in de uitgespaarde plekjes aarde rond bomen of lantarenpalen: *Brassica juncea* (L.) Czern. en *Cannabis sativa* L. (1963); *Salvia reflexa* Hornem. (1964). Laatstgenoemde soort is in ons land nog maar zelden gezien. Het is een kleinbloemige, bij vluchtige beschouwing geenszins aan een *Salvia* herinnerende species; het aantal en de bouw der meeldraden brengen iemand echter spoedig op het goede spoor.

Het trottoir aan de zuidoostelijke, onbebouwde, zijde van de straat, met inbegrip van de grasrand, had in 1964, afgezien van de ook daar reeds in 1963 verschenen *Panicum miliaceum* L., een „eigen flora”: *Achillea ptarmica* L. met gevulde hoofdjes, *Guizotia abyssinica* (L.) Cass., *Helianthus annuus* L., *Nicandra physalodes* (L.) Gaertn., *Setaria italica* (L.) P. B. Afzonderlijke vermelding verdient wel één exemplaar van *Digitaria adscendens* (H.B.K.) Henr. op enige afstand van enkele exemplaren van *Digitaria sanguinalis* (L.) Scop. Er stond ongetwijfeld een dwangneurotische aanleg op de achtergrond van mijn handelen toen ik alle planten controleerde of er soms een *adscendens* bij was; hoe dit zij, één plant was *adscendens*. Niet slechts de tandjesvrije nerven van het derde kafje, doch ook het goed ontwikkelde tongetje verschaften zekerheid dienaangaande. Men kan er zich over verbazen, dat zulke subtiele verschillen t.o.v. *D. sanguinalis* geleid hebben tot het onderscheiden van een afzonderlijke soort, maar dit vermocht de vreugde over de vondst als zodanig niet te temperen.

In de thans tot het verleden behorende periode van de pseudo-vuilnisbelt aan het eind van de straat (1960—'61) werden daar waargenomen: *Callistephus chinensis*

(L.) Nees, *Malva alcea* L. en *Tropaeolum majus* L. Deze waren niet uit naburige tuinen ontsnapt, want er zijn daar geen tuinen. Wel is dat het geval met *Tradescantia virginiana* L. en *Lobularia maritima* (L.) Desv. die, resp. in 1960 en 1964 elk bij een trottoirboom werden aangetroffen op plaatsen waar de huizen voortuintjes hebben.

Ook de Mariënpoolstraat, waaraan de huizen der universitaire woonwijk grenzen, leverde in 1964 een belangwekkende trottoirboom-plant op. Reeds in mei werd een jonge *Amaranthus* opgemerkt en op de lijst van verdachten geplaatst. De ontwikkeling geschiedde echter tergend langzaam en toen bij het invallen der nachtvorsten, begin november, de plant werd verzameld bleek de rijpheidsgraad nog maar juist toereikend om te komen tot de determinatie van *Amaranthus quitensis* H.B.K.

Volledigheidshalve volgen hier nog twee opgaven die vondsten betreffen wèl uit de naaste omgeving, doch zonder rechtstreekse betrekking tot het Boerhaavecomplex: *Anthemis tinctoria* L. (1964) op een opgespoten wegaanleg en *Setaria glauca* (L.) P.B. (1964) op een naburig bouwterrein.

Men kan zich afvragen waardoor dat, wat de in dit opzicht niet verwende Leidenaar geneigd is een overvloed te noemen, is bepaald. Ten eerste kan dan worden verwezen naar de bekende invloed, die de met huizenbouw in een poldergebied gepaard gaande maatregelen (opsputten van terreinen e.d.) plegen te hebben. In die richting wijst ook het feit, dat andere bouwterreinen, Leiden-Noord en Leiderdorp-West o.a., dit jaar eveneens het een en ander opleverden. Vermelding verdienen m.i. : *Abutilon theophrasti* Med., *Anchusa procera* Bess., talrijke exemplaren van *Datura stramonium* var. *inermis* (Jacq.) Sch. & Thell., *Echinochloa crus-galli* var. *frumentacea* (Roxb.) W. F. Wight, een nog niet gedetermineerde *Reseda* die zeer wel *R. inodora* Rchb. zou kunnen zijn, *Silybum marianum* (L.) Gaertn., *Solanum nigrum* subsp. *schultesii* (Opiz) Wessely, *Tanacetum vulgare* f. *crispum* DC. en *Veronica peregrina* L.

Daarnaast meen ik, dat in de Boerhaavelaan ook andere factoren in het spel zijn. De in 1964 vallende hausse van adventieven op het trottoir aan de graskant was nauwkeurig beperkt tot de plaats waar een er tegenover wonende vogelvriend tijdens de vorstperiode 1963—'64 kwistig voedsel strooide.

In de derde plaats trekt het voorkomen van adventieven tussen de tegels, tegen de gevels der huizen, de aandacht. Welnu, niet zonder opzet werd reeds in de inleiding de Spar-winkel ten tonele gevoerd; de filiaalhouder gebruikt een der onderstukken als pa-huis.

Zo al het wel een samenloop van omstandigheden zijn geweest, die in floristisch opzicht de berg naar Mohammed heeft gebracht. Daar laatstgenoemde het klimmen der jaren begint te voelen was dit hem niet onwelkom.

Summary

The author mentions a number of interesting plants, found in the immediate neighbourhood of his home in the town of Leyden. They are mainly adventitious species that partly have been introduced with dune sand used for the laying out of streets, partly with thrown-away birdseed or with goods for the warehouse of a neighbouring grocery shop. Some other species have escaped from cultivation.